

David Jakš

**MÍÑ NEŽ
KOPNOUT SI
DO PSA**

Z Asie na vlnách Radiožurnálu

Argo

David Jakš
Míň než kopnout si do psa
Z Asie na vlnách Radiožurnálu

Přebal s použitím fotografií Sarah Woutersové
navrhl a graficky upravil Martin Radimecký.
Jazykový redaktor Jiří Popolek.
Korektury Marie Černá.
Odpovědná redaktorka Markéta Nová.
Technická redaktorka Saša Švolíková.
Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3,
www.argo.cz, roku 2022 jako svou 4948. publikaci.
Sazba Martin Radimecký.
Vytiskla tiskárna Protisk.
Vydání první.

ISBN 978-80-257-3845-0

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas
Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice
Tel.: 226 519 383
E-mail: odbyt@kosmas.cz
www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském
internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

Předmluva

„Tygr má pruhy zvenčí. Lidé uvnitř.“
(laoské přísloví na toaletě v baru ve Vientiane)

Říká se, že práce zahraničního zpravodaje je královnou žurnalistiky, že výš už jít nelze. Jenže její odvrácenou tváří je samota. A také to, že kromě klasické novinařiny se musíte věnovat i účetnictví, produkci, správcovat techniku, hlídat si platnost akreditace, pracovního víza i povolení k pobytu a být zadobře s imigračním a berním úřadem.

Na to všechno jste v cizině sám(-a), ale s tím jste dopředu seznámen(-a) a jdete do toho dobrovolně. S čím však nepočítáte a co vidíte už jen vy jako zpravodaj(-ka) přímo na místě, je ta nezměrná míra bolesti, nespravedlnosti a pochybností, se kterou se denně „na place“ potkáváte. A čím dále jste od domova, tím je jí víc. Odráží se v příbězích lidí, které potkáváte, a kolikrát přitom nemusejí ani promluvit na mikrofon nebo defilovat v televizních záběrech.

Při téhle práci potkáte v Asii opravdu mocné a opravdu bohaté – dají vám nahlédnout do svých paláců, navštívíte místa, na která nejde zapomenout. Mluvíte s generály, s cenzory, s manipulátory, s náboženskými vůdcí i s lídry těch největších politických stran světa. Ale mnohem zajímavější jsou právě dělníci moře, ti bezjemenní, které život den co den drtí (a na tomhle kontinentu obzvlášť). A oni přesto nezahořkli. Oni tvoří příběhy, oni jsou nejstatečnějšími bojovníky.

O nich je tahle kniha. Vybral jsem zpravodajské události, které mi nejvíce utkvěly v paměti. Mluvilo se o nich na vlnách Českého rozhlasu, a u některých z nich byl Český rozhlas jediným českým médiem přímo na místě. Snad se vám příběhy těch „bezejmených“ budou líbit.

David Jakš,
zahraniční zpravodaj Českého rozhlasu v Asii

Kapitola první

LÉTO, KDY ZEMŘEL HONGKONG

Ve volbách nového správce Hongkongu, kterého budou čekat velké výzvy a do detailů rozpracovaný plán čínských komunistů, jak město definitivně schramstnout, zvítězila v létě roku 2017 s přehledem Carrie Lamová a Hongkong dostał poprvé ve své historii správkyni. Absolventku Cambridge i Hong Kong University, právničku, která získala politické ostruhy ještě v britské koloniální vládě. Její vítězství nebylo drtivé, oponenty bylo vidět i slyšet, ale sportovní komentátoři by řekli, že „s přehledem si svůj náskok ohlídal a žádné překvapení se nekonalo“.

Prodemokratické síly ve městě (někdy západními médiemi ne-správně označované jako *protičínské*) tehdy pořád živily šanci, že přijdou roky, kdy se čínská komunistická strana bude o svou dominanci nad městem ještě bát, a že je pořád hodně položek, o které stojí za to bojovat – kvalitní školství, velmi profesionální a britskými zásadami vedená média, soudnictví s mnoha britskými prvky (včetně zahraničních soudců, právníků i žalobců), absolutní svoboda pohybu i vyznání, moderní imigrační zákony.

S volbou nové správkyně města se pojí i zázitek, který považuji za jeden z nejhorších během svého působení v Asii. Tuhle událost jsem zpravodajsky přiletěl pokrývat na čtyři dny z Pekingu a ubytoval se v náhodně vybraném hotelu na proslulé ulici Nathan Road, na jižním konci poloostrova Kau-lung.

Zvenčí hotel připomínal ředitelství vymítačů dýbla, uvnitř to ale byla kombinace kanceláří a vcelku útulných, čistých pokojů. Při hongkongských cenách a nedostatku místa nepřekvapí extrémně malé pokoje, na druhou stranu člověk ocení nápaditost, s jakou do místnosti o rozloze dvanácti metrů čtverečních (včetně koupelny a WC) vtěsnají všechno, co hotelový pokoj vyžaduje. A před hotelem dealeri z Nigérie nabízejí hašiš a Thajky nebo Číňanku samy sebe – prostě klasika. Živými vstupy do vysílání Radiožurnálu i ČRo Plus jsem pokryl aktuální volební výsledky a reprodukoval i zahraniční ohlasy. Rozhovory se zástupci vítězného tábora i poražené opozice jsem si domluvil až na další den. Místnímu univerzitnímu politologovi mám – kvůli komentáři – volat také ráno, a také časy ranních vstupů na Radiožurnálu i Plus jsou s editory v Praze domluveny. Čili jedno pořádné (= nečínské) pivo a jdu brzo spát.

Před půlnocí mě vzbudí příšerná bolest v zádech. Jako kdyby si člověk ustlal na mačetě. Kvůli starému zranění páteře občas druhý den špatnou postel nebo dlouhý let odskáču, ale tuhle bolest ještě neznám. Nepomáhá změna polohy, nejde sedět, ležet, nejde nic. Být doma, asi bych bolestí křičel, tady ale nechci hysterít. Jenže sám tohle nevyřeším a dvě hodiny mi trvá, než se obleču a krok sun krok sejdu dolů na recepci. Chytám taxíka a prosím řidiče, ať mě vezme do nejbližší nemocnice.

„Queen Elisabeth Hospital,“ kývne taxíkář, „tam ti pomůžou.“

„Horší sis vybrat nemohl,“ říká mi naopak o pár dnů později hongkongská známá. „Queen Elisabeth, to je státní nemocnice – příště mazej kamkolи do soukromé!“

Víc a víc si uvědomuji, že je to vlastně hluboká svalová křeč. Bolestí chvíli brečím, chvíli žmoulám papírové kapesníky a pot se ze mě řine, třebaže v nemocnici běží klimatizace naplno a je tam v podstatě dost zima. Nikdo se se mnou nebabí, dokud neplatím registrační poplatek 900 hongkongských dolarů (skoro dva a půl tisíce korun). Až potom ošetření. Kvalitní pojíštění nikoho nezajímá. Nemám hotovost, s kartou se proto šourám

k bankomatu. Když peníze vyzvednu, vypadnou mi z ruky a musím čekat, až kolem půjde nějaká dobrá duše a zvedne mi je. Sám to nedokážu. Jenže je noc z pátku na sobotu a na sto padesát lidí v čekárně slouží dva lékaři. Každou chvíli přiveze policie a záchranka někoho pobodaného, zbitého, a ten má samozřejmě přednost. Jednu chvíli bolestí už ležím na podlaze – nikoho to nezajímá, musím čekat. Po šesti a půl hodinách to vzdívám. Šourám se zpátky před nemocnici, venku je dávno světlo a taxíkem jedu zpátky do hotelové kobky a zkouším usnout v dobré vídě, že křeč povolí.

Nepovolila. Najednou je člověk v sedmimilionovém městě úplně sám a ztrácí víru, že mu někdo dokáže pomoci. Vlézt do bot a zavázat si je trvá dvacet minut. A tak se v neděli před poledнем zase vracím do nemocnice.

„Už jsem registraci platil, v noci,“ ukazuje noční stvrzenku na příjmu.

„Když jste odešel a nebyl ošetřen, musíte znova do fronty – čili znova zaplatit.“ Administrátorka je neúprosná.

„Ale já nemůžu ani sedět, ani stát, už to fakt nevydržím,“ naléhám. Mírně se usměje, znova zaplatím a ona mě posílá do opačného křídla nemocnice. Jiná čekárna, tentokrát jeden lékař a asi padesát pacientů. Kolem druhé odpoledne na mě přijde řada.

„Zaleťte si domů do Evropy, když říkáte, že vás to trápí dlouhodobě. Co já s tím tady zmůžu?“ šokuje mě mladý čínský lékař. Má za sebou očividně dlouhou noční službu, oči mu padají, mluví pomalu.

„Přišel jsem včera před půlnocí, od té doby jen čekám, tak už mi nějak pomozte,“ naléhám na něj.

„Chcete injekci, nebo silný prášek?“

„Já tomu nerozumím, chci to, co zabere okamžitě, a pokud možno na dlouho. Ať tu nejsem večer znova.“ Už ho v podstatě prosím. Na kolenou ještě ne, na ta nemůžu.

„Injekce zabere hned, ale bude to jen na chvíli, na dvě tři hodiny... doporučuju spíš silný prášek.“

Lékařův ortel mě vrací zpátky do míst, která už důvěrně znám. Vypíše mi recept a pošle mě o několik pater níž, tam, kde jsem v noci před bankomatem čekal, až mi někdo ze země zvedne peníze.

„Je to hodně silný prášek. Není dobrý na žaludek, ale na křeč zabere – ta povolí. Takže nejdřív tenhle malý, ten připraví žaludeční stěnu, a deset minut po něm tenhle veliký. A za šest hodin znovu. A za dalších šest ještě jednou.“

Lékárnice mi podává šest tablet, platím a ona mi nabízí, ať si ještě sednu a vidí na mě. Za dvacet minut jsem pochopil, že věděla proč. Naposledy jsem podobný stav zažil kdysi po dolzinnu – čekárna se slila v barevnou kapsuli, měl jsem pocit, že jsem v batyskafu a slyším moře. Bylo mi vážně fajn. A to nejdůležitější – za pár minut byla bolest pryč...

Na ten stav, kdy člověk leží bez pomoci na podlaze nemocnice, deset tisíc kilometrů od domova, nemůže se pohnout, bolest neodchází ani po hodinách, nepomůže mu kvalitní, univerzální zdravotní pojištění a honosný název Queen Elisabeth Hospital je k ničemu, už ale nikdy nezapomenu. A v českých čekárnách jsem ted' vzorem trpělivosti...

Prodemokratické síly – tedy ty, v jejichž čele stáli politici zvyklí na západní styl politické práce, kteří systematicky varovali před postranními úmysly pekingské centrální vlády a žádali dodržování statutu *Jedna země – dva systémy* – bylo po zvolení Carrie Lamové hodně slyšet.

Všechno začalo debatou nad takzvaným *vydávacím zákonem*, který měl dovolit vydávat lidí s hongkongským pasem k výslechům a případně i potrestání do pevninské Číny.

Postupně vyplouvalo na povrch, že v nebezpečí by byli i cizinci, kteří jsou jakkoli komunistům nepohodlní – jejich dlouhá čínská ruka by tak na ně mohla dosáhnout z Čínské lidové republiky až do Hongkongu. Zahraniční i domácí novináři, aktivisté, studenti, západní manažeři. Studenti vytušili, že jejich lídři, kteří stáli za

demonstracemi z dob takzvané deštníkové revoluce, by byli na řadě jako první.

15. března 2019 začala série demonstrací a nová správkyně Lamová návrh zákona z projednání v místním parlamentu po několika měsících skutečně stáhla. Zdálo se, že síla studentského hnutí zafungovala.

„Myslím si, že v téhle chvíli to měla nahnuté nejvíce. Byla v Pekingu pečená, vařená, jezdila si tam pro rady. Bylo na ní vidět, že hraje o všechno, a komunisté zuřili, že není schopná naplnit scénář, který jí nadiktovali. Bylo by zajímavé dozvědět se, jestli jí vyhrožovali, nebo naopak něco naslibovali. Každopádně od té chvíle dodnes už je poslušnou, se vším svolnou čínskou loutkou,“ popisoval mi situaci z jara 2019 nezávislý novinář Donald Chen.

Jenže situace ve městě se nezklidnila, naopak houstla více a více a desetitisíce demonstrantů vyrážely do ulic stále častěji. Dvanáctého června generální stávka paralyzovala celý byznys distrikt na ostrově Hongkong. Šestnáctého června, den poté, co správkyně města oficiálně oznámila, že „vydávací zákon je mrtvý a už se k němu nebudeme vracet“, lidé skandovali v ulicích, ať Lamová odstoupí. K hrůze čínských komunistů se nad hlavami demonstrantů objevují vlajky starého, koloniálního Hongkongu, dále Tchaj-wanu, a také Spojených států nebo nezaměnitelný Union Jack.

Zlomový moment přišel 1. července. V den dvaadvacátého výročí předání města zpět pod čínskou správu se nedaleko parlamentu sešlo skoro půl milionu lidí (policejní odhad v médiích byl maximálně dvě stě tisíc). Po skončení velkého, ale klidného protestu se několik desítek převážně velmi mladých lidí nerozešlo, zamířilo k budově Legislativní rady (oficiální název pro hongkongský parlament) a vtrhlo dovnitř.

Už za tmy rozbili těžkými vozíky a tyčemi okna, vyrazili dveře a uvnitř budovy posprejovali chodby, zasedací místnost, zničili nábytek, poškodili městské symboly. Policie nikde, a později začali někteří obyvatelé města tvrdit, že mezi demonstranty

byli čínští provokatéři, kteří je k parlamentu dovedli a útok vyprovokovali. A že policie úmyslně nezasáhla, aby škody byly co možná největší a úřady měly záminku (a důkazy), že v ulicích rádí vandalové a násilníci, proti kterým je třeba tvrdě zasáhnout. Navíc čínské propagandě dali do rukou silné argumenty a televizní záběry řádících demonstrantů v budově parlamentu vysílá čínská televize dodnes.

„To byla chyba. A je jedno, jestli tam byli provokatéři z Číny, jak se později tvrdilo. Že prý měli ostatní k tomu vandalství strhnout. Tohle se nepovedlo,“ má jasno novinář Chen.

„Protesty se stále více mění v anarchii. Lidé ničí výlohy, házejí po policistech zápalné láhve, útočí na čínské turisty a čínské úřady,“ vypočítává hongkongská veřejnoprávní televize RTHK, která dosud stála víceméně na straně prodemokratických sil.

Jinak pro zahraničního zpravodaje to byla samozřejmě skvělá doba – lidé chtěli mluvit, líčili své příběhy, vysvětlovali zahraničním novinářům, proč je tak důležité zachovat ve městě model *Jedna země – dva systémy*. A tak točím reportáže, dělám přímé vstupy z protestů a samozřejmě obdivuji statečnost hongkongských občanů – tehdy ještě věřili, že totalitního obra čihajícího za humny přemůžou. Respektive že obr jim dá na těch slibovaných dvacet let pokoj a Hongkong bude i dál – spolu s Tchaj-wanem – nejdemokratičtější výspou v Asii.

„Tohle si komunisti nenechají líbit. Pomstí se,“ kroutí hlavou majitelka čínského bistra v ulici Portland Street, kam chodím každý večer po práci na jednoho oroseného tuborga. Za několik dnů na její slova dojde – 21. července, hodinu před půlnocí, zastaví plná souprava metra ve stanici Yuen Long, v severní části města, a do vagonů vtrhnou mladí, silní muži s holemi, teleskopickými obušky a bambusovými tyčemi. Mlátí naprosto každého – mladé, staré, děti. Ty, kteří už leží na zemi, přes hlavu, kopou do dětí, zbijí dokonce i těhotnou ženu.

Ještě ten večer obletí záběry z mobilních telefonů celé město, a naopak záznamy z bezpečnostních kamer nesmějí pracovníci